

שם עולם

ונתתי להם בביתי יד ושם טוב מבנים ומבנות שם עולם אתן לו אשר לא יכרת (ישעיה נה)

מתורת גדולי ישראל שלא זכו להשאיר אחריהם זרש"ק

פרשת בא ה'תשפ"ד

בס"ד גליון 29

הפרעניות. ויש להסביר, שעשות הפורענות במצרים היא חלק מהגאולה, והיא בכלל הבטחת 'וגם את הגוי אשר יעבדו דן אנכי'. וזהו מעיקרי הגאולה לדורתה, שעל ידי זה נתגלה המדה של הגאולה שהיא באהבה, כמו שאנו אומרים 'ומביא גואל לבני בניהם למען שמו באהבה', וכמו שכתב בתומר דבורה, שזהו מדתו של השי"ת, שאחרי שקבלו ישראל את הפורעניות, מתנחם הוא על העבר ומעניש את האומות ששיעבדו בהם, כאילו שיעבדו את ישראל בחנם, וזהו כעין גאולה למפרע. ועל פי זה יובנו דברי הגר"א ז"ל (בפירושו על ההגדה בד"ה 'הא לחמא עניא'), שכתב דשלוש לשונות של גאולה, 'והוצאתי' 'והצלתי' 'וגאלתי', חשוב כארבע, דהאחרונה יש בה שתי לשונות, (שמות ו ו) 'בזרע נטויה ובשפטים גדולים', דההודאה היא על מדת הגאולה שהיא באהבה, וזה נתגלה על ידי השפטים גדולים.

ויובן מה שאמרו, דכל מכה היתה של ארבע מכות, (תהלים עח מט) 'חרון אפו עברה וזעם', והינו דבזה שהיתה המכה על ידי ארבע מדות פורענות, נתגלה יותר אהבת השי"ת לישראל, ונחשב כמכות חלוקות, אשר אנו צריכים להודות על זה להשי"ת, כמו שהיה כל מכה ארבע מכות. וכן מצינו בגאולה העתידה, שכתבה התורה (דברים ל ז) 'ונתן ה' אלוקיך את כל האלות האלה על אויביך ועל שונאיך', שיתגלה גם כן מדת אהבה זו, שיחזיר כל הצרות על ראשם, מפני שיתנחם השי"ת על העבר, ועל כל מה שסבלו ישראל מכל שונאיהם. ויתכן לפרש בזה מה שאמרה התורה אחר כך (שם ח) 'ואתה תשוב וכו'', פירוש, דעל ידי התגלות מדה זו יתעוררו מחדש לתשובה מאהבה כמים הפנים לפנים.

בית אהרן | רבי אהרן כהן בן רבי יוסף | י"ח בסיון ה'תשכ"א

והגדת לבנך ביום ההוא וכו' עשה ד' לי בצאתי ממצרים: (הגש"פ)

ע"ד צחות יש לפרש לאחד שהשיא בתו לעלם בעדי עדיים בדירה נאה וכל מחסורו עליו ושמחה אשתו אם הבת כי בתה מצאה מנוחה בית אישה, ויאמר לה בעלה לא כן כי מה יעשה הבן עתה שיחטא לאשתו, אימתי אני רואה כי עמלי היה לתועלת, ובתי מצאה אוהב נאמן כי כדאי היו הנסים והנפלאות אשר עשיתי בעת הוציאני אותך ממצרים, וזה בעבור זה, שאתה עמל וזורע וקוצר ושומר מצות ד', עשה לי ד' בצאתי ממצרים.

והשכילו רבותינו לבאר יותר הפקת רצון השי"ת אשר בעת הגלות, עת העם יוכו עבור התורה, ואין לפניהם פסח רק מצה ומרור לבד, והם שומרים משמרת השי"ת, בעבור

אין בודקין לאור האבוקה אלא לאור הנר, ולא בנר של חלב ולא של שמן ולא של שומן

אלא בנר של שעווה: (ש"רע סימן תל"ג סעיף ב')

בפשטות הטעם כי אור של שעווה יפה לבדיקה. וי"ל בדרך רמז, דאיתא בטור ס' תל"ב בשם הרא"ש שאין צריך שהחיינו בזמן בדיקת חמץ מפני שהבדיקה היא לצורך רגל וסמכינן אזמן דרגל. והקשה רש"ל תימה דהא איסור חמץ קודם לרגל, דמשעת זביחת הפסח אסור הוא שהרי חול גמור הוא וכו'. ואמר א"א ז"ל דאיתא בשו"ת הרדב"ז שאף על פי שבתורה יש פרד"ס, אבל בחמץ ע"כ אנו צריכים לרמז, שחמץ רומז ליצה"ר ומצה - ליצ"ט, ועל כן החמירה התורה באיסור חמץ במשהו בכל יראה ובל ימצא, לרמז שצריכים לבער היצר הרע מכל וכל.

ויש לומר, דמה"ט אין מברכין שהחיינו על בדיקת וביעור חמץ, כי ברכת שהחיינו צריכה להיות בשמחה, ואיך אפשר להיות בשמחה בזה, כי אולי לא יתקן ויבער היצה"ר מכל וכל. אבל בליל פסח דאיתא בזוה"ק שהקב"ה מעלה את ישראל למעלה ממדריגתם, ואז אנו מקוים שנתקן הכל בשלימות, לכן סמכינן אזמן דרגל. ואיתא בספה"ק דע"י תשובה יכולים לעלות למדריגה גבוהה אפי' אם נמצא ח"ו בשפל המצב. והנה הדבורה היא טמאה והיוצא מן הטמא טמא, אך איתא ברבינו יונה שהדבש נהפך להיות טהור. ומרומז בזה שאפילו דבר טמא הופך להיות טהור, והשעווה היא גם כן מן הדבורה, על כן לוקחים נר של שעווה לבדיקת חמץ לרמז בזה על תשובה, שאפשר לתקן הכל לפני השי"ת ולבער החמץ מכל וכל ונתעלה למעלה מעלה.

מהר"א מבעלזא | רבי אהרן רוקח בן רבי יששכר דב | כא' אב ה'תשי"ז

בטעם המנהג להטיף טיפות מן הכוס בשעת אמירת המכות:

יש לתת טעם על המנהג להטיף טיפות מן הכוס בשעת אמירת המכות, על פי דברי הירושלמי (פסחים י), ארבע כוסות תיקנו חכמים, כנגד ארבע לשונות של גאולה, וכנגד ארבע כוסות של פרענות שעתיד הקב"ה להשקות לאומות. ולכן מטיפים בכל מכה ומכה, שהיא חלק מכוס

ידאג לפרנסתה ובנפשו יביא לחמו, אז אבין כי כדאי היה עמלי עליו, כי אף כי נצטוו ישראל תיכף בפסח ומצה, אין זה עיקר התכלית אשר ישמרו מצות השי"ת בעוד המה נשואים על כנפי נשרים ומסובבים בעמוד ענן ואוכלים מן ושותים מי באר, רק כאשר יבואו אל הארץ ובחודש הזה עת הקציר תשמור את החג הזה אז אראה

זה לא אמרתי אלא בשעה שמצה ומרור מונחים לפניך ולא פסח, שהם בגלות בזמן שאין פסח, ובכ"ז הם מקיימים כל חוקות החג כהלכתו, בעבור זה עשה ד' לי בצאתי ממצרים והבן. (מתוך חידושי שמואל יג ח) משך חכמה | רבי מאיר שמחה הכהן בן רבי שמשון קלונימוס קלמן | ד' אלול ה'תרפ"ו

ברוך שומר הבטחתו לישראל וכו' כנגד

ארבעה בנים דברה תורה: (הגש"פ)

ונבין נא, הלא התורה נצחית ותמיד צריכים להשיב לכל בן כפי מצבו - כנגד ארבעה בנים וכו', ועתה שקבעו את כל השאלות ב"מה נשתנה" ולומדים אותם עם כל הנערים, א"כ לכולם משיבים תשובה אחת, ואיך היא מצות ד' בארבעה בנים.

ואפשר, כי בשירים ותשבחות של ליל פסח נמצא שירים ותשבחות גם על שאר דברים חוץ מיציאת מצרים, כמו ב"נשמת", שנמצא תשבחות על רפואות, פרנסה וכו', וכן בהלל - "כל גוים סבבוני בשם ד' כי אמילם" וכו', ומה שייכות להם לליל פסח. אבל האיש שד' מושיע אותו באיזה ישועה, לא על ישועתו לבד שמח ואומר שירה, רק מרגיש יותר את ישועת ד' של יציאת מצרים, ואת ה"בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאלו הוא יצא ממצרים", שקשה להרגיש כ"כ בגלות ושפלות.

ואפשר זה הרמז של שאלת הד' בנים, ארבעה דוקא, מפני ש"ד' צריכים להודות", ובזה גם עתה חילוק יש בין שאלת הבנים. והוא החילוק בין שאלת החכם לרשע - שהחכם, אף שאומר ג"כ "אתכם", ששואל על השמאזחה מישועה הפרטית שלהם, מ"מ רואה שלא מישועתם בלבד שמחים רק גם מיציאת מצרים ומעבודת הפסח, "מה העדות וכו' אתכם" - ה"אתכם" ו"העדות" אחת היא. והתשובה היא - "אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן", שטעם אכילת השה נעשה קודש. שבישראל אין העצמיות נבדל מקדושת ד', ומן ישועתכם "אתכם" באים לשמוח יותר מיציאת מצרים. והרשע שואל "לכם" בלבד, שאינו רואה שע"י היסורים שעברו עליו והושיעו ד', בא גם לשמחת יציאת מצרים. "ואף אתה הקהה את שניו", חוץ מן הפשוט, מרמז גם להגמרא (ברכות ה.) - יסורים ממרקין עונותיו של אדם ק"ו משן ועין וכו', "הקהה את שניו" - הלא משן נלמד שיסורין ממרקין, ונזדכך עד שאין הבדל בו בין ישועתו של עצמו לישועת ד' וכלל ישראל ביציאת מצרים.

דרך המלך | רבי קלונימוס קלמיש שפירא בן רבי אלימלך הי"ד | ד' ה' בחשוון ה'תש"ד

ונאכל שם מן הזבחים ומן הפסחים: (הגש"פ)

יש בזה שני פירושים, האחד דקאי אחגיגת י"ד (יעוין תוס' פסחים קטז: ד"ה ונאמר, ובטור סוף סי' תע"ג), והיינו הזבחים ואח"כ מן הפסחים, התחילה נאכל הזבח ואח"כ נאכל הפסח על השובע, והשני דקאי אקרבנות הרגל (יעוין פירוש אמרי שפר להנצי"ב על ההגדה). והפירוש השני א"ש לפי מה שנתבאר עפ"ד

הראשונים ז"ל דהבקשה היא שנוכה לעלות לרגל ולקיים מצות ראית פנים שהוא מעיקר תכלית בנין ביהמ"ק והגאולה העתידה, ולפיכך בתפילה ובבקשה על הגאולה אנו מדגישים את ציפיתנו להיות חוגגים בבית ה', ואנו מבקשים על קרבנות הרגל, [ולפי"ז י"ל דהבקשה על אכילת הפסח אף היא מהאי ענינא, דיש דין מיוחד של עליה לרגל גם מפאת קרבן פסח, וכמבואר בתוס' (פסחים ג: ד"ה מאליה) דמי שאין לו קרקע דפטור מלעלות לרגל פטור נמי מק"פ, יעוין בתוס' הרשב"א שם]. ומה שמזכירין את האכילה, ולא את ההקרבה של קרבנות הרגל וק"פ, הנה שלמי שמחה הלא ודאי שעיקרם האכילה, וגם גבי חגיגה מבואר דיש דין מיוחד של אכילה מתורת קיום דין חגיגה מלבד דין אכילת קדשים, כדמוכח בן בד' הרמב"ם (יעוין בפ"ב מהל' חגיגה ה"ח והי"א והי"ד). וכן פסח עיקרו לאכילה וכדתנן במתני' (פסחים עו:): שלא בא מתחילתו אלא לאכילה, ולפיכך מזכירים את האכילה, ונאכל שם וגו'. (ואכן עולת ראייה דליכא אכילה כלל לא נכלל כאן).

קונטרס ברכת גאולה | רבי שמואל יעקב בורנשטיין בן רבי יששכר דב | י"ח באייר ה'תשע"ז

כורכן ואכלן: (הגש"פ)

"מצות על מרורים" (שמות יב ח) לפי פשט הכתוב לפי מה שראינו שאמר ה' שצריך צלי אש ושיהיה שלם כו', זה יגיד שדעת עליון הוא להראות בחינה הגדולה והחירות, ואין רשות אחרים עליהם, ולפי זה גם המרורים שיצו ה' הוא לצד כי כן דרך אוכלי צלי לאכול עמו דבר חד, כי בזה יערב לחיך האוכל ויאכל בכל אות נפשו. גם בזה יזכר גודל העריבות כשיקדים לפיו מרורים. גם מה שהזכיר המצות הוא פרט אשר יכונן חיך אוכל יטעם לו הצלי.

והנה ג' השריגים יטעימו יחד והוא רומז לג' דברים, הא' הוא הגלות שמררו את חייהם, הב' היא היציאה תיכף ומיד שלא הספיק בצקם להחמיץ במצרים, ג' אשר פסח ה' על בתיים והוא בחינת הגאולה כי עבר ה' בארץ מצרים ונתק חבל מוסרות העבות שהיו תוקפים בהם שהוא בחינת הבכורה וכמו שפירשתי הענין במקומו (לעיל י"א ה'). ושלת הענינים יחד היו צריכין להיות זולת א' אין נס בשנים האחרים, שאם לא היה הגלות לא היו משיגים אשר השיגו מהצירוף ומה שבררו, ומה גם לפי מה שכתבנו במקומות אחרים (ויגש מו ג) כי גוי גדול עצמו שהוציא ה' ממצרים הם בחינות ניצוצי הקדושה ששם היתה ושם נמצאת, וסגולת הוצאתה הוא המרור אשר מררו את חייהם, והוא סוד אומרו (קהלת, ח) עת אשר שלט האדם באדם לרע לו. ואילו לא היה המהירות שהוציאם ה' היו חוזרים ומשתקעים בוררים ומתבררים, והוא מאמר התנא (הגדה) ואלו לא הוציא וכו' עדיין וכו' והיינו עבדים לפרעה וכו' דכתיב (לקמן יב לט) ולא יכלו להתמהמה, ועיקר הגאולה היא הפסיחה. נמצאת אומר כי שלשתם יחד הם העיקר, ולזה היה הלל מדקדק לכורכם יחד (פסחים דף קטו:).

אור החיים הקדוש | רבי חיים בן משה בן עטר | ט"ו בתמוז ה'תק"ג

לזרע בר קיימא: חיים שמעון בן לאה, דניאל בן גאולה, כמוס בן פלילה, אלעזר מנחם בן חסיה, לוי בן גאולה. לע"נ: חיים בן יהודה, שמעון ישראל בן מאיר צבי, חנה בת ראובן, דבורה לאה בת ברוך, ר' יששכר בן כמיסה, ר' גד בן זיהורה, אליהו בן הלנה, מרים בת משילדה. לזיווג הגון: הודיה בת רות.

יו"ל ע"י מערכת 'שם עולם' | ניתן להקדיש לע"נ ולזכות בזש"ק במערכת נדרים פלוס תחת השם קרן י"ד לתורה בקסגוריית עלון 'שם עולם' | להרשמה לרשימת התפוצה ובכל עניין ניתן לפנות במייל cho0533161136@gmail.com, ובטלפון 053-3161136